

Rapport

Datum: 19 januari 2005

Rapportnummer: 2005/011

Klacht

Verzoeker klaagt erover dat ambtenaren van het regionale politiekorps Zeeland bij zijn aanhouding op 3 maart 2002 disproportioneel geweld tegen hem hebben gebruikt door een politiehond tegen hem in te zetten.

Beoordeling

1. Wijlen verzoeker bevond zich in de nacht van zaterdag 2 op zondag 3 maart 2002 samen met zijn zoon in een uitgaanscentrum te T., in een straat waar een aantal horecaondernemingen is gevestigd. Een viertal politieambtenaren van het regionale politiekorps Zeeland was voor een surveillance in dat uitgaansgebied ter plaatse, waaronder één diensthondgeleider met zijn hond. Op enig moment werd de hond tegen verzoeker ingezet. De hond beet verzoeker in zijn arm. De politieambtenaren hielden verzoeker vervolgens aan wegens het niet-opvolgen van een ambtelijk bevel, strafbaar gesteld in artikel 184 Wetboek van Strafrecht (zie Achtergrond, onder 1.).

2. Verzoeker klaagt erover dat de politieambtenaren bij zijn aanhouding disproportioneel geweld tegen hem hebben gebruikt door een politiehond tegen hem in te zetten.

Verzoekers intermediair legde tijdens het onderzoek een verklaring over van een behandelend arts, die verzoeker na het bijtincident had onderzocht. In de verklaring staat te lezen dat verzoeker een tweetal kleine beetwondjes had, die geen behandeling behoeften.

3. Ten aanzien van de feiten lopen de lezingen van verzoeker en de betrokken politieambtenaren uiteen.

3.1. Verzoeker heeft het volgende naar voren gebracht over de gang van zaken in de aanloop tot de aanhouding.

3.1.1. Verzoeker liep in de bewuste nacht een café uit, naar buiten, en wilde een ter plaatse aanwezige politieambtenaar een vraag stellen. Deze politieambtenaar stuurde verzoeker geagiteerd weg. Verzoeker werd boos hierover, en liep protesterend weg. Na enige tijd zag hij dat zijn zoon bij de politieambtenaren stond, door hen werd vastgepakt en naar een politieauto werd geleid. Verzoeker liep hierop terug om de politie te waarschuwen dat zijn zoon last had van epileptische aanvallen. Naar zijn zeggen kreeg zijn zoon ter plekke een lichte aanval. Verzoeker vroeg de politieambtenaren daarom om hem aan te houden in de plaats van zijn zoon. Verzoeker ging op straat zitten vóór de politieauto, als een symbolisch gebaar om te verhinderen dat de politieambtenaren met zijn zoon zouden wegrijden. Het was voor de politie hiermee echter niet feitelijk onmogelijk om weg te rijden, aldus verzoeker. Volgens de lezing van verzoeker werd hij door een politiehond gebeten terwijl hij op de grond zat.

3.1.2. Ter ondersteuning van zijn lezing merkte verzoeker op dat hij in zijn bovenarm werd gebeten. Dit feit klopte volgens verzoeker met zijn zittende houding. Indien hij zou zijn gebeten terwijl hij stond of liep - zoals in de lezing van de politie - , zou de hond hem in zijn benen of in zijn onderarmen hebben gebeten, aldus verzoeker.

Volgens verzoeker heeft hij, noch zijn zoon, die nacht de openbare orde verstoord. Verder liet verzoeker weten zich niet agressief te hebben gedragen; het was uitsluitend zijn bedoeling om zijn zoon te beschermen. Het was hem niet duidelijk waarom de aanwezige politieambtenaren - drie of vier in getal - hem niet onder controle hadden kunnen brengen, zónder de inzet van de hond, nu hij alleen was.

3.2. Uit de verklaringen van de betrokken politieambtenaren C., G., S. en D. van het regionale politiekorps Zeeland komt het volgende beeld naar voren.

3.2.1. De straat waar verzoeker zich bevond, vormde voor de politie in de zaterdagnacht vaak een probleem; er werd veel en zwaar gevochten. De ervaring leerde dat de situatie in het algemeen uit de hand liep indien de politie daar niet nadrukkelijk aanwezig was.

3.2.2. In de bewuste nacht maakten verzoeker en een andere man ruzie op straat; er ontstond daardoor een oploop. Bepaalde omstanders bemoeiden zich met het conflict. Omdat de mannen hierdoor de openbare orde verstoorden, besloten de politieambtenaren tot handelen over te gaan. Aanvankelijk probeerden zij de mannen te sussen en uit elkaar te halen. Toen dit niet lukte, sommeerden de politieambtenaren hen om zich rustig te houden en zich in een aangegeven richting te verwijderen.

3.2.3. Aanvankelijk voldeed verzoeker aan deze vordering, maar na ongeveer tien minuten zette hij het geschreeuw en geruzie weer voort. De politieambtenaren spraken hem hierover opnieuw aan. Verzoekers zoon voegde zich bij het gezelschap. Hij vertelde de politieambtenaren dat zij zijn vader met rust moesten laten. Nadat een politieambtenaar hem tevergeefs had gevorderd zich in een door hem aangegeven richting te verwijderen, werd verzoekers zoon aangehouden wegens het niet-opvolgen van een ambtelijk bevel. De politieambtenaren deden hem de handboeien om en brachten hem te voet over naar een gereed staande dienstauto. Zij zetten hem in die auto.

3.2.4. Verzoeker kwam hierop vanaf enige afstand schreeuwend en met versnelde pas aangelopen in de richting van de dienstauto en de politieambtenaren die daar omheen stonden. Politieambtenaar G. stond toen nog pal naast het portier van de dienstauto, waarachter verzoekers zoon zich bevond. De diensthondgeleider C. stond daar met zijn hond vlakbij. S. en D., beide vrouwelijke politieambtenaren, stonden even verderop, op een afstand van minder dan tien meter van het dienstvoertuig verwijderd. Met veel geroep en geschreeuw en met weidse armgebaren maakte verzoeker duidelijk dat hij het niet eens was met de aanhouding van zijn zoon.

De politieambtenaren S. en D. probeerden verzoeker te beletten om bij de dienstauto te komen, door vóór hem te gaan staan, door hem vast te grijpen en door hem aan te roepen. Verzoeker trok zich echter met kracht los en brak door de blokkade van S. en D. heen. Hij sloeg wild om zich heen. Verzoeker was toen nog maar een paar meter verwijderd van de dienstauto. Hij liep snel al schreeuwend in de richting van de politieambtenaar G., die nog naast het portier van de auto stond waarin verzoekers zoon zich bevond. Verzoeker riep hierbij iets in de trant van: "Ik haal hem eruit", of: "Haal hem eruit", of woorden van dergelijke strekking. Verzoeker maakte een agressieve en opgefokte indruk, vanwege zijn blik en zijn houding, maar ook door zijn geschreeuw en doordat hij slaande bewegingen maakte in de richting van de politieambtenaren.

3.2.5. Politieambtenaar C. waarschuwde verzoeker om te blijven staan, omdat anders de hond zou worden ingezet. Verzoeker negeerde deze sommatie en liep door. Politieambtenaar C. gaf de hond het commando te bijten. De hond beet verzoeker - die een of meer jassen aanhad - in zijn arm. Verzoeker stond aanvankelijk op zijn benen, maar kwam tijdens de beet op de grond terecht. De politieambtenaren hielden hem vervolgens aan.

4. Zowel de diensthondgeleider C. als politieambtenaar G. hebben verklaard zich te herinneren dat de hond in verzoekers bovenarm beet, hoewel zij hiervan niet meer helemaal zeker waren. De politieambtenaren W. en R. van het regionale politiekorps Zeeland constateerden tijdens het verhoor van verzoeker dat er krassen zichtbaar waren op zijn rechter bovenarm, welke volgens hen vermoedelijk waren veroorzaakt door de inzet van de diensthond. Op dit punt komt de lezing van de politie overeen met die van verzoeker. Voldoende staat daarmee vast dat verzoeker in zijn bovenarm was gebeten.

5. De politieambtenaren hebben in hun verklaringen de gebeurtenissen gedetailleerd kunnen beschrijven; hun verklaringen zijn bovendien in grote lijnen aan elkaar gelijklopend. Verzoekers lezing dat de betrokken politieambtenaar C. zijn hond heeft laten bijten terwijl verzoeker ongewapend op de grond zat, moet als ongeloofwaardig worden aangemerkt. Niet kan immers worden ingezien welk doel de inzet van de hond in dat geval zou hebben gediend. Het gegeven dat verzoeker in zijn bovenarm werd gebeten kan voorts niet worden beschouwd als een aanwijzing dat verzoeker zittend werd gebeten, nu heel wel denkbaar is dat hij in zijn bovenarm werd gebeten terwijl hij staand of lopend met zijn armen zwaaide en/of slaande bewegingen maakte. Verzoeker kan in deze redenering dan ook niet worden gevolgd.

Het voorgaande overziend moet het standpunt van de politie dan ook meer aannemelijk worden geacht dan de lezing van verzoeker. Voor wat betreft de feiten rond het bijtincident zal in het hiernavolgende dan ook worden uitgegaan van de lezing van de politie.

6. De korpsbeheerder liet weten de klacht ongegrond te achten. Volgens de korpsbeheerder voldeed het toegepaste geweld aan de daaraan te stellen eisen van

proportionaliteit en subsidiariteit.

De korpsbeheerder liet voorts nog het volgende weten. In het driehoeksoverleg was afgesproken dat de politie tegen vormen van geweld tussen personen en tegen alle direct aan horecabezoek gerelateerde vormen van overlast, consequent repressief zou optreden. Deze afspraak was gemaakt in het kader van de beheersing van de openbare orde. De betreffende richtlijn was met de politiemedewerkers besproken. In dit geval was er geen reden van de afgesproken beleidslijn af te wijken, aldus de korpsbeheerder.

7. Over zijn keuze de diensthond in te zetten heeft de diensthondgeleider C. het volgende verklaard. Vanwege de oploop en de sfeer die in de straat was ontstaan, vreesde politieambtenaar C. een escalatie van het conflict. C. was bang dat er een situatie zou ontstaan die de politieambtenaren wellicht niet meer de baas zouden kunnen. Hij besloot daarom zijn hond - ter voorzorg - uit zijn dienstvoertuig te halen. Aanvankelijk bleef C. met de hond bij dat dienstvoertuig staan. Toen verzoeker echter toeliep naar de dienstauto waarin zijn zoon zat, besloot C. zich met zijn hond bij die auto op te stellen.

Toen het de twee vrouwelijke politieambtenaren niet lukte om verzoeker tegen te houden, kwam hij - wild om zich heen slaand - op de politieambtenaren G. en C. af. Verzoeker was toen nog maar enkele meters van hen - en de dienstauto - verwijderd. G. stond op dat moment bij de auto de arrestant te bewaken; C. stond dichtbij die auto met zijn hond. C. besloot volgens zijn verklaring binnen een tijdsbestek van een seconde wat hij moest doen. Hij waarschuwde verzoeker om weg te gaan, en dat anders de hond zou worden ingezet. Toen verzoeker volhardde in zijn poging om bij de dienstauto te komen, gaf C. de hond het commando te bijten.

8. Een ieder heeft het recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam. Het recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam is neergelegd in artikel 11 Grondwet (zie Achtergrond, onder 2.). Bij of krachtens de wet kunnen beperkingen op dit grondrecht worden gemaakt. Ook in artikel 8 Europees verdrag voor de rechten van de mens is bepaald dat een inbreuk op ieders recht op respect voor zijn privé-leven - waaronder mede wordt verstaan zijn lichamelijke integriteit - moet zijn voorzien bij wet (zie Achtergrond, onder 3.).

Het gebruik van geweld uitgeoefend op personen betekent een inbreuk op het recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam. Op grond van artikel 8, eerste lid Politiewet (zie Achtergrond, onder 4.) is een politieambtenaar in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening bevoegd geweld te gebruiken, wanneer het daarmee beoogde doel dit, mede gelet op de aan het gebruik van geweld verbonden gevaren, rechtvaardigt (het proportionaliteitsvereiste) en dat doel niet op een andere wijze kan worden bereikt (het subsidiariteitsvereiste).

Het inzetten van een diensthond valt onder het gebruik van geweld. De daadwerkelijke inzet van een diensthond moet, evenals iedere andere geweldstoepassing van de politie, in overeenstemming zijn met de vereisten van subsidiariteit en proportionaliteit. Van geval tot geval zal moeten worden beoordeeld of het beoogde doel het gebruik van geweld rechtvaardigt en of dat doel niet op een andere wijze kan worden bereikt. Aan het gebruik van geweld moet bovendien zo mogelijk een waarschuwing vooraf gaan.

9. Allereerst moet worden beoordeeld of de politieambtenaren in de rechtmatige uitoefening van hun bediening waren.

De politieambtenaren sommeerden verzoeker ter handhaving van de openbare orde een aantal malen om zich in een door hen aangegeven richting te verwijderen. Gelet op verzoekers geschreeuw en geruzie, bezien in samenhang met het in het driehoeksoverleg afgesproken beleid om consequent repressief op te treden bij aan horecabezoek gerelateerde vormen van overlast, waren de politieambtenaren in de rechtmatige uitoefening van hun bediening bij het doen van deze vordering.

Verzoekers pogingen om te voorkomen dat de politie zijn zoon zou meenemen bemoeilijkte de ambtsverrichting van de politieambtenaren. Uitgaande van de rechtmatigheid van de aanhouding van verzoekers zoon, waren de politieambtenaren dan ook in de rechtmatige uitoefening van hun bediening bij het bewaken van die arrestant. Dat zij zichzelf tegen geweldgebruik door verzoeker beschermden was voorts gerechtvaardigd. Nu verzoeker de vordering zich te verwijderen negeerde, waren de politieambtenaren voorts bevoegd tot de aanhouding van verzoeker over te gaan.

Alles overziend is voldaan aan de eis dat een politieambtenaar alleen geweld mag toepassen in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening.

10. Duidelijk is geworden dat diensthondgeleider C. zijn hond heeft ingezet met als doel om verzoeker tot stoppen te bewegen en onder controle te brengen, ter veiligstelling van het opsporingsbelang in de strafzaak tegen verzoekers zoon, en ter bescherming van zijn eigen veiligheid en die van de andere politieambtenaren. De Nationale ombudsman overweegt het volgende. De inzet van een politiehond is een zwaar gewelddmiddel, waarvan behoedzaam gebruik dient te worden gemaakt. Met de korpsbeheerder is de Nationale ombudsman van oordeel dat C. er in dit geval in redelijkheid toe kon besluiten voor dit doel de hond in te zetten. De volgende omstandigheden zijn in dit verband van belang.

Nu niet door verzoeker weersproken, staat voldoende vast dat C. eerst tot de daadwerkelijke inzet van de hond is overgegaan nadat hij verzoeker had gesommeerd weg te gaan, en verzoeker hieraan geen gehoor had gegeven.

Zoals hiervóór, onder 5., is overwogen, wordt aannemelijk geacht dat verzoeker zich agressief gedroeg jegens de politieambtenaren door slaande bewegingen in hun richting te maken en door zich met kracht los te trekken toen één van hen hem vastpakte. Het gelukte de politieambtenaren S. en D. niet om verzoeker met fysieke kracht tegen te houden. Politieambtenaar C. zag zich derhalve geconfronteerd met een situatie waarbij verzoeker zich op een afstand van nog maar een paar meter van het dienstvoertuig bevond, terwijl alleen nog hijzelf en politieambtenaar G. verzoeker van die auto scheidde en terwijl politieambtenaar G. bovendien de aangehouden verdachte in die auto bewaakte. Onder die omstandigheden zou het een risico hebben ingehouden om het te laten aankomen op een fysiek treffen tussen verzoeker en G. Dit geldt te meer daar hulp van politieambtenaren S. en D. bij een eventueel treffen tussen verzoeker en G. mogelijk van beperkte waarde zou zijn geweest, nu verzoeker zich al sterker had betoond dan zij en/of hun te snel af was.

Politieambtenaar C. mocht onder die omstandigheden in redelijkheid beslissen om zijn diensthond in te zetten. Er restte de politieambtenaren geen minder ingrijpend middel om dit doel te bereiken. De inzet van de diensthond was daarmee in overeenstemming met het bepaalde in artikel 8 Politiewet. Dit leidt tot de conclusie dat er geen sprake is geweest van een ongeoorloofde schending van verzoekers recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam.

De onderzochte gedraging is behoorlijk.

Conclusie

De klacht over de onderzochte gedraging van het regionale politiekorps Zeeland is niet gegrond.

Onderzoek

Op 5 augustus 2003 ontving de Nationale ombudsman een verzoekschrift van de heer A. te Terneuzen, ingediend door de heer mr. H. Klein Hesselink, advocaat te Terneuzen, met een klacht over een gedraging van het regionale politiekorps Zeeland. Nadat verzoekers intermediair desgevraagd nadere informatie had verstrekt, werd naar deze gedraging, die wordt aangemerkt als een gedraging van de beheerder van het regionale politiekorps Zeeland (de burgemeester van Middelburg), een onderzoek ingesteld.

In het kader van het onderzoek werd de korpsbeheerder verzocht op de klacht te reageren en een afschrift toe te sturen van de stukken die op de klacht betrekking hebben. Tevens werd hem een aantal specifieke vragen gesteld. In verband met zijn verantwoordelijkheid voor justitieel politieoptreden werd ook de hoofdofficier van justitie te Middelburg over de klacht geïnformeerd en in de gelegenheid gesteld zijn zienswijze kenbaar te maken, voor

zover daarvoor naar zijn oordeel reden was. De genoemde hoofdofficier van justitie maakte van deze gelegenheid geen gebruik. De vier betrokken politieambtenaren van het regionale politiekorps Zeeland werden tijdens het onderzoek gehoord. Tijdens het onderzoek kregen de korpsbeheerder en verzoeker de gelegenheid op de door ieder van hen verstrekte inlichtingen te reageren.

Verzoekers intermediair liet weten dat verzoeker op 27 november 2004 is overleden.

Het resultaat van het onderzoek werd als verslag van bevindingen gestuurd aan betrokkenen.

De korpsbeheerder en verzoekers intermediair berichtten dat het verslag hun geen aanleiding gaf tot het maken van opmerkingen.

De betrokken politieambtenaren gaven binnen de gestelde termijn geen reactie.

Bevindingen

De bevindingen van het onderzoek luiden als volgt:

A. feiten

Verzoeker bevond zich in de nacht van zaterdag 2 maart 2002 samen met zijn zoon in een uitgaanscentrum te T., in een straat waar een aantal horecaondernemingen zijn gevestigd. Een viertal politieambtenaren van het regionale politiekorps Zeeland waren voor een surveillance in dat uitgaansgebied ter plaatse, waaronder één diensthondgeleider met zijn hond. Op enig moment werd de hond tegen verzoeker ingezet. De hond beet verzoeker in zijn arm. De politieambtenaren hielden verzoeker aan wegens het niet-opvolgen van een ambtelijk bevel, strafbaar gesteld in artikel 184 Wetboek van Strafrecht (zie Achtergrond, onder 1.).

B. interne klachtbehandeling

1. Verzoeker diende bij brief van 5 maart 2002 een klacht in over het optreden van het regionale politiekorps Zeeland. In deze brief staat onder meer het volgende vermeld:

"Op zondagochtend 3 maart jl. omstreeks 03.00 uur heeft een incident plaatsgevonden voor een café in het centrum waarbij politie ingeschakeld was. Deze was nog aanwezig toen ik na afloop het café uitkwam. Toen ik een van de agenten iets wilde vragen stuurde deze mij geagiteerd weg. Ik was erg boos over de manier waarop ik door de politie werd behandeld en liep protesterend weg. Toen mijn zoon de politie vroeg wat er aan de hand was, werd hij vastgepakt en naar de politieauto geleid. Ik ben teruggekomen om de politie te waarschuwen dat mijn zoon last van epileptische aanvallen heeft. Hij kreeg ter plekke een lichte aanval. Toen ik de politie vroeg mij op te pakken i.p.v. hem, werd ik door een

politiehond aangevallen. Ik moest mij onder doktersbehandeling stellen.

Het optreden van de politie was dusdanig agressief dat de situatie escaleerde i.p.v. dat de zaak werd gesust. Ik mag toch van de politie verwachten dat zij mij correct behandelen en niet dat zij de zaak op de spits drijven door een politiehond op mij los te laten? Ik voel mij slachtoffer van politiegeweld."

2. De Commissie voor de Politieklachten van het regionale politiekorps Zeeland bracht op 17 oktober 2002 advies uit aan de beheerder van dat korps. In dit advies staat onder meer het volgende vermeld:

"Het is de Commissie uit feiten en omstandigheden gebleken dat klager niet heeft voldaan aan een bevel over vordering inhoudende dat hij door moest lopen. Dit bevel of vordering werd door politieambtenaren gegeven in de rechtmatige uitoefening van hun functie. Voorts is het de Commissie uit verslagen gebleken dat klager vervolgens de politieambtenaren zeer agressief heeft benaderd. Het beleid bij de politie is erop gericht om agressie tegen politieambtenaren zo snel mogelijk te beëindigen. Ook blijkt uit de verslagen dat klager de aanhouding van zijn zoon heeft willen voorkomen. Uit de verslagen blijkt dat zijn zoon was aangehouden wegens het niet voldoen aan bevel of vordering zich in een door een politieambtenaar aangegeven richting te verwijderen. Deze aanwijzing werd gedaan om de openbare rust en orde te herstellen.

Het is de Commissie uit feiten gebleken dat de feitelijke omvang van de groepering, hun gedrag en houding - jegens de aanwezige politieambtenaren - al dan niet veroorzaakt door het gebruik van alcohol en / of andere geestverruimende middelen, inzet van de door de politie gebruikte middelen noodzakelijk maakte, teneinde de openbare rust en orde in het centrum van T. te kunnen herstellen. De Commissie acht de klacht op dit (punt; N.o.) **ongegrond.**"

3. De beheerder van het regionale politiekorps Zeeland liet verzoeker bij brief van 12 december 2002 weten het standpunt van de Commissie voor de Politieklachten over te nemen, en de klacht ongegrond te verklaren.

c. Standpunt verzoeker

1. Het standpunt van verzoeker staat samengevat weergegeven onder Klacht.

2. In het verzoekschrift bracht verzoekers intermediair onder meer nog het volgende naar voren:

"Cliënt is op een datum die hij zich nu niet meer exact kan herinneren met zijn zoon, die een vorm van epilepsie heeft, met de politie in aanraking gekomen.

Hij betwist zich agressief te hebben gedragen. Hij heeft vooral zijn zoon willen beschermen. Cliënt betwist in ieder geval dat de politie hem met zoveel geweld heeft moeten benaderen als nu is gedaan.

Cliënt was met zijn zoon 'op stap' in de binnenstad van T., dat wil zeggen in het uitgaanscentrum.

Bij het verlaten van een café kon cliënt zijn fiets niet meer vinden. Wel zag hij twee politieagenten die in de straat bij hun auto stonden en die zo op het oog niets om handen hadden. Hij heeft deze agenten aangesproken of hij hun iets mocht vragen. Het antwoord was 'donder op' of woorden van dergelijke strekking.

Cliënt werd daar boos over maar is wel weggegaan. Na enige tijd zag hij dat zijn zoon bij de politieagenten stond en blijkbaar door de politie werd meegenomen. Hij is daarop teruggekeerd naar de plaats waar de politieagenten stonden om zijn zoon te helpen.

Veel meer dan op straat gaan zitten heeft hij in dat verband niet gedaan en door op straat te gaan zitten heeft hij het de politie in ieder geval niet onmogelijk gemaakt om weg te rijden.

Hij zat nog maar net en toen stonden er al twee politieagenten met honden naast hem. De honden beten gelijk.

Cliënt gaat ervan uit dat een politiehond alleen bijt als hij daartoe opdracht krijgt. Cliënt vindt dat het direct inzetten van een hond tegen het publiek een vorm van excessief geweld is.

Cliënt is van mening dat hij niet bijzonder agressief is geweest. De reactie van de politie op zijn verzoek heeft hem wel enigszins boos gemaakt. Niettemin heeft hij aan het verzoek weg te gaan gehoor gegeven.

Dat cliënt daarna zijn toch enigszins gehandicapte zoon probeert te helpen is begrijpelijk. Cliënt betwist dat zijn gedrag en dat van zijn zoon de openbare orde verstoord zouden hebben.

Aangezien cliënt alleen met zijn zoon was en niemand anders is er naar zijn mening evenmin sprake van een 'groepering' met een zodanige omvang dat geweld moest worden ingezet om de openbare orde en rust te herstellen, voorzover die openbare orde en rust al verstoord waren."

D. Standpunt korpsbeheerder

1. Bij de opening van het onderzoek stelde de Nationale ombudsman de korpsbeheerder onder meer de volgende vragen:

Op grond waarvan werd tegen verzoeker geweld toegepast?

Is eerst tegen verzoeker fysiek geweld toegepast en de wapenstok gebruikt, voordat werd overgegaan tot het inzetten van de hond?

Wat was precies de reden voor het inzetten van de hond?

Stond de diensthond onder voortdurende controle van een gecertificeerde diensthondengeleider?

Hoeveel politieambtenaren bevonden zich op het moment van de inzet van de hond in de directe nabijheid van verzoeker?

Bevond verzoeker zich op het moment van de inzet van de hond in een groep mensen? Zo ja, hoe groot was die groep?

In (een; N.o.) brief van de chef van district Zeeuwsch-Vlaanderen (...) wordt melding gemaakt van een afspraak met de burgemeester van T., dat het plegen van geweld tussen personen, én alle direct aan horecabezoek gerelateerde vormen van overlast, door de politie consequent vanuit een repressieve invalshoek zullen worden benaderd.

Ik verzoek u de achtergrond voor deze afspraak toe te lichten.

Is de officier van justitie bij de totstandkoming van deze afspraak betrokken geweest?

Heeft deze afspraak invloed gehad op de gekozen handelwijze in deze zaak? Zo ja, wat was die invloed?

Was er in deze zaak wellicht reden om van de afgesproken werkwijze van de politie af te wijken?

Bestaat er met betrekking tot de afgesproken werkwijze een op schrift vastgestelde (interne) richtlijn? Zo ja, dan verzoek ik u mij hiervan een kopie toe te sturen.

Voldeed het toegepaste geweld aan de daaraan te stellen eisen van proportionaliteit en subsidiariteit?

2. De beheerder van het regionale politiekorps Zeeland liet in reactie op de klacht, en in reactie op de vragen van de Nationale ombudsman, bij brief van 16 januari 2004 onder meer het volgende weten:

"In antwoord op uw hierboven genoemd schrijven bericht ik u het volgende, waarbij ik de volgorde van uw vragen hanteer.

- 1) Het geweld werd toegepast bij de aanhouding van de verdachte. De reden van de aanhouding is vermeld in het bijgevoegde proces-verbaal van aanhouding.
- 2) Ja. Door met vier politiemedewerkers tussen het politie-dienstvoertuig, met daarin een aangehouden verdachte, zijnde de zoon van betrokkene, en betrokkene te gaan staan. Betrokkene werd bij zijn armen vastgepakt. Betrokkene rukte zich los en rende naar het politievoertuig, waarin zijn zoon zat. Betrokkene maakte slaande bewegingen naar de politiemedewerkers. De bevindingen van de politiemedewerkers zijn vermeld in bijgevoegd proces-verbaal (...).
- 3) De reden voor het inzetten van de hond was het volgende: de hondengeleider zag dat betrokkene slaande bewegingen maakte in de richting van de politiemedewerkers. De hondengeleider riep betrokkene aan dat hij moest blijven staan, anders zou hij de diensthond inzetten. Omdat betrokkene niet bleef staan en daarmee niet voldeed aan het bevel van de hondengeleider werd de hond ingezet. Zie hiervoor eveneens het proces-verbaal (...).
- 4) Ja. De diensthond stond onder voortdurende controle van de gecertificeerde hondengeleider.
- 5) In de directe nabijheid van betrokkene bevonden zich vier politiemensen, inclusief de hondengeleider. Ook kwamen twee collega's van de Koninklijke Marechaussee ter plaatse, die op verzoek van de politiemedewerkers assistentie kwamen verlenen. Een vierde verdachte werd aangehouden. Eén verdachte was reeds overgebracht naar het politiebureau in T. De aanwezige politiemensen hadden op dat moment op straat te maken met drie verdachten. Eén verdachte was geplaatst in het politievoertuig, betrokkene (klager) en de vierde verdachte verzetten zich tegen hun aanhouding.
- 6) Betrokkene bevond zich niet in een groep mensen.
- 7) De afspraak met de burgemeester was gemaakt in het kader van de beheersing van de openbare orde. Het optreden van de politie is besproken in het (lokale) driehoeksoverleg. Afspraak was dat de politie tegen vormen van geweld tussen personen consequent repressief zou optreden. Er was geen reden van deze afspraak af te wijken. De (interne) richtlijn is met de politiemedewerkers besproken in werkoverleggen en briefings.
- 8) Het toegepaste geweld voldeed aan de daaraan te stellen eisen van proportionaliteit en subsidiariteit.

Ik acht de klacht van verzoeker ongegrond."

3. De korpsbeheerder verschafte ten behoeve van het onderzoek afschriften van onder meer de volgende stukken:

3.1. Het proces-verbaal van aanhouding, opgemaakt op 3 maart 2002 door de politieambtenaren C., G. en D. In dit proces-verbaal staat onder meer het volgende vermeld:

"VERDACHTE:

Naam : A.

(...)

DATUM EN TIJD AANHOUDING:

Zondag 3 maart 2002 te 05:28 uur.

LOCATIE AANHOUDING:

N.straat te T.

Bijzonderheid locatie: N.straat

AANHOUDING DOOR:

De aanhouding werd verricht door verbalisanten:

D., agent van politie, district Zeeuws-Vlaanderen.

G., hoofdagent van politie, district Zeeuws-Vlaanderen.

C., hoofdagent van politie, district Zeeuws-Vlaanderen.

GROND VOOR AANHOUDING:

Artikel 184 lid 1 Wetboek van Strafrecht ivm

Artikel 2 Politiewet en Artikel 180 Wetboek van Strafrecht (zie Achtergrond, onder 1. en 4.; N.o.)

REDEN VAN DE AANHOUDING:

De aanhouding van deze verdachte vond plaats naar aanleiding van het volgende:

Verdachte meerdere malen bevolen verder te lopen. Nadat verdachte zag dat zijn zoon was aangehouden en mee moest naar het bureau, werd verdachte kwaad. Hij wilde met zijn zoon mee. Verdachte begon toen vervelend te doen en liep niet meer verder. Verdachte is toen aangehouden. Tijdens de aanhouding is de diensthond ingezet.

OVERBRENGEN TER VOORGELEIDING:

Ter geleiding voor een hulpofficier van justitie werd verdachte ten spoedigste overgebracht naar de volgende locatie:

Politiebureau T.,

(...)gracht (...) te T.

Tijdstip aankomst: zondag 3 maart 2002 te 05:45 uur.

VOORGELEIDING:

Verdachte werd op zondag 3 maart 2002 te 06:40 uur voorgeleid aan:

T., inspecteur van politie, district Zeeuws-Vlaanderen,

aangewezen en dienstdoende als hulpofficier van justitie.

Waarvan door ons,

D., op ambtseed

G., op ambtseed

C., op ambtseed

is opgemaakt dit proces-verbaal, dat wij sloten en tekenden te T. op 3 maart 2002."

3.2. Een proces-verbaal van bevindingen, opgemaakt op 4 maart 2002 door de politieambtenaren C., G., D. en S. In dit proces-verbaal staat onder meer het volgende vermeld:

"Op zondag 3 maart 2002, omstreeks 05.10 uur, waren wij, verbalisanten S. en D., belast met toezicht op de naleving van de openbare orde, in de N.straat te T. Wij waren in uniform gekleed en surveilleerden te voet ter hoogte van het (...) café, gelegen N.straat te T.

Wij, verbalisanten G. en C. waren eveneens belast met toezicht op de naleving van de openbare orde aldaar en surveilleerde als tweede eenheid over de N.straat te T. Ik, C., had mijn diensthond (...), tijdens deze surveillance in de directe nabijheid in het surveillance voertuig.

Wij verbalisanten S. en D. zagen toen wij tijdens onze surveillance door de N.straat liepen, een man lopen. Deze man riep richting ons dat hij de politieauto had betaald, dat hij een hekel had aan de politie en aan (een met naam genoemde officier van justitie; N.o.) (...) uit

Middelburg. De naam van minister Korthals werd ook herhaaldelijk geroepen. Deze man bleef maar roepen, ook nadat wij hadden gevraagd, zich rustig te houden. Daar de situatie dusdanig uit de hand dreigde te lopen doordat omstanders zich met de ruzie wilden bemoeien, hebben wij verbalisanten S. en D. assistentie van een tweede eenheid ter plaatse geroepen.

Ter plaatse gekomen zagen wij, G. en C., dat een tweetal mannen voor het raam van het café voormeld, luidruchtig naar elkaar stonden te schreeuwen. Wij zagen dat deze twee mannen elkaar vast hielden. Het was ons onduidelijk waarom beide mannen een woordenwisseling hadden. Ik, G., heb beide mannen aangesproken en heb hun gezegd dat zij zich rustig moesten houden en dat zij zich moesten verwijderen in een door mij aangewezen richting. Wij, verbalisanten, zagen dat beide mannen, na enige aarzeling wegliepen in de richting van de B.straat te T. Wij zagen en hoorden dat beide mannen bleven schreeuwen naar elkaar doch dat zij elkaar tevens probeerden te kussen.

Op dat moment hebben wij G. en C. de ons ambtshalve bekende Y tevens een vordering gedaan daar hij zich met de ruzie trachtte te bemoeien tussen beide eerst genoemde personen. Wij zagen dat Y hieraan niet voldeed en na tweemaal de vordering te hebben herhaald hebben wij Y op heterdaad aangehouden terzake artikel 184 lid 1 Wetboek van Strafrecht in verband met artikel 2 Politiewet. Verdachte is geboeid overgebracht door ons verbalisant S. en D. Hiervan is afzonderlijk proces-verbaal opgemaakt.

Wij verbalisanten G. en C. zijn hierop over de N.straat richting de B.straat gelopen daar wij zagen dat de eerder vermelde mannen, welke kennelijk ruzie hadden, waren blijven staan ter hoogte van discotheek (...), gelegen N.straat te T. Wij zagen dat vermelde personen wederom tegen elkaar stonden te schreeuwen. Wij zagen dat dit een oudere blanke man met een witte baard betrof, mij G. bekend als zijnde (...) 'de kunstenaar'. De tweede persoon betrof de ons G. en C. bekende A. (verzoeker; N.o.). Aangezien beide personen elkaar bleven aanroepen hebben wij beide personen wederom aangesproken daar zij op dat moment de openbare orde duidelijk verstoorden. Wij, G. en C., hebben beide personen gevorderd zich te verwijderen in een door ons aangewezen richting. Beide personen voldeden echter niet aan deze vordering. Tevens zagen wij dat een derde manspersoon naar ons toe kwam lopen. Dit betrof later genoemde verdachte Ax (de zoon van verzoeker; N.o.). Deze begon zich met onze werkzaamheden te bemoeien door ons duidelijk te maken dat hij niet zou toestaan dat wij zijn vader mee zouden nemen naar het politiebureau, mocht dit ervan komen. Ook aan Ax is een vordering gedaan zich te verwijderen waaraan hij niet voldeed. Wij hoorden Ax tevens roepen dat hij een Palestijn was en dat hij er wel voor zou zorgen dat de Al-Qaeda organisatie zou langs komen om het hier in Nederland te regelen.

AANHOUDING Ax

Aangezien Ax zich bleef bemoeien met bovenstaande heb ik G. wederom gezegd dat hij zich diende te verwijderen. Ik G. hoorde hierop dat Ax niet weg wilde gaan en dat als wij zijn vader mee zouden nemen hij zichzelf ter plekke zou vermoorden. Aangezien Ax uitdagend bleef staan met opgetrokken schouders, kort voor mij G., heb ik mijn van dienstwege verstrekte lange wapenstok gepakt en heb gewaarschuwd door tweemaal een korte prikkende beweging te maken op de buikstreek van Ax. Aangezien Ax ondanks dit bleef staan is deze als verdachte van artikel 184 lid 1 Wetboek van Strafrecht in verband met artikel 2 Politiewet aangehouden. Verdachte is hierop geboeid en geplaatst in een surveillancevoertuig ter overbrenging naar het bureau van politie te T.

(...)

Ik, verbalisant C., had eerder uit voorzorg mijn diensthond (...) uit het voertuig gehaald. Op het moment dat ik zag dat A. richting mijn collega's begon te slaan heb ik A. aangeropen dat ik de diensthond in zou zetten als hij bleef slaan. Ik zag dat A. hieraan geen gehoor gaf, ondanks dat hij mijn waarschuwing luid en duidelijk heeft moeten horen. Ik heb hierop mijn diensthond het commando 'vast' gegeven ten teken dat hij een aanval moest plaatsen op A. Ik zag dat de hond beet in een arm van verdachte. Ik zag dat verdachte op de grond ging liggen op zijn rug en ik zag dat verdachte zijn verzet hierop direct staakte. Ik C. heb de aanval met de hond hierop direct gestaakt. Wij G. en D. hebben hierop verdachte A. de transportboeien omgedaan. Verdachte is aangehouden terzake artikel 184 lid 1 Wetboek van Strafrecht in verband met artikel 2 Politiewet en artikel 180 lid 1 Wetboek van Strafrecht.

PERSONALIA VERDACHTE A.

A. (...) te T.

Op het moment dat A. geboeid op de grond lag hoorden en zagen wij C. en S. dat een vierde persoon zich met de aanhouding probeerde te bemoeien."

3.3. Een mutatie uit het dag- en nachtrapport van het regionale politiekorps Zeeland, opgemaakt op 3 maart 2002 door de politieambtenaren C., G., D. en S. In deze mutatie staat onder meer het volgende vermeld:

"Tijdens surveillance door S. en D. in de N.straat was A. leuzen aan het roepen in de trant van: Ik heb die politieauto betaald en minister Korthals krijg ik nog wel en (een met naam genoemde officier van justitie; N.o.) uit Middelburg en kutpolitie.

Omdat A. zoveel kabaal maakte en zoonlief Ax en Y het nodig vonden zich ermee te bemoeien maar een auto extra ter plaatse laten komen, C. en G. Op een gegeven moment werd Y zo vervelend dat er gesommeerd werd dat hij moest doorlopen. Na dit herhaaldelijk te hebben gezegd aangehouden door C. en G., op grond van niet voldoen op bevel of vordering.

S. en D. Y afgevoerd en gelijk weer terug naar de N.straat omdat daar nog steeds een zekere spanning was en A. was nog steeds aan het schreeuwen. Vrienden hebben verschillende pogingen gedaan pa en zoonlief mee te nemen, maar dat resulteerde in het volgende:

Zoonlief Ax ging niet weg op bevel en vordering en is toen aangehouden door S. en G. Op het moment dat Ax in de dienstauto zit komt pa op ons afstormen. Hond (...) is toen ingezet bij de aanhouding van A. Aanhouding door C., G. en D. Op dat moment tijdens aanhouding van A. komt er weer iemand (Z) zich met het hele gebeuren bemoeien."

3.4. Een proces-verbaal van bevindingen, opgemaakt op 3 maart 2002 door de politieambtenaren W. en R. van het regionale politiekorps Zeeland. In dit proces-verbaal staat onder meer het volgende vermeld:

"Gedurende het verhoor van verdachte A., toonde deze ons zijn rechter bovenarm. Wij zagen daarop 2 krassen welke vermoedelijk het gevolg waren van de inzet van de diensthond. Tevens zagen wij dat twee vingers van de linkerhand geschaafd waren.

Verdere verwondingen hebben wij niet waargenomen."

3.5. Een interne brief van 23 april 2002 van de districtschef Zeeuws-Vlaanderen, opgemaakt naar aanleiding van de klacht van verzoeker. In deze brief staat onder meer het volgende vermeld:

"Sinds enige tijd beginnen het geweld en de intimidatie tegen, c.q. tussen personen onderling (uitgaanspubliek) en tegen agenten, belast met toezicht in de binnenstad, ons zorgen te baren. Het aantal geweldsmisdrijven en de betrokkenheid van jongeren daarin heeft de afgelopen jaren een nadrukkelijke groei doorgemaakt. Parallel daaraan loopt op dit moment de inzet van de politie en het door haar gehanteerde geweld in het kader van de beheersing van de openbare orde problematiek, alsmede aangewend ter aanhouding van verdachten van geweldsmisdrijven.

In dit kader is met de burgemeester van T. afgesproken, dat het plegen van geweld tussen personen én alle, direct aan horecabezoek gerelateerde vormen van overlast, door de politie consequent vanuit een repressieve invalshoek zullen worden benaderd. In het (recente) verleden heeft waarschuwend optreden niet geleid tot het gewenste effect, te weten de verhoging van de veiligheidsbeleving in het bedoelde uitgaansgebied.

In dit opzicht past derhalve het optreden van 3 maart jongstleden in het gevoerde beleid"

e. Reactie verzoeker

1. Verzoekers intermediair liet in reactie op het standpunt van de korpsbeheerder bij brief van 1 april 2004 onder meer het volgende weten:

"Ik constateer (...) dat mijn cliënt heeft aangegeven dat hij, nadat hij zag dat zijn zoon was aangehouden en in een politievoertuig was geplaatst, voor de politieauto was gaan zitten om zo min of meer symbolisch te verhinderen dat de auto zou weggrijden. Volgens cliënt kon de politieauto nog steeds weggrijden, indien men dat zou willen.

(...)

In het PV van aanhouding (...) wordt ook gemeld dat cliënt vervelend deed en niet wegging. In het uitgebreide PV waarin gerelateerd wordt hoe de vier verdachten werden aangehouden en wat voorafging, wordt echter beschreven dat cliënt wordt vastgepakt door de politieagenten, zich losrukt en naar de politieauto wil stormen en slaande bewegingen maakte waarop (...) de hond wordt ingezet.

Ik constateer dat iedereen het erover eens is dat (...) de hond cliënt heeft gebeten in zijn rechter bovenarm (zie PV bevindingen). Voor zover mij bekend zijn honden als (deze; N.o.) (...) getraind om verdachten in de onderbenen of onderarmen te pakken. Wanneer cliënt naar de politieauto is gestormd en slaande bewegingen zou hebben gemaakt, dan is aannemelijk dat de hond cliënt ook daadwerkelijk in de onderbenen of desnoods in de onderarmen zou hebben gepakt (zoals hij ook verdachte 2 in de benen beet).

(De hond; N.o.) (...) beet cliënt achter in de bovenarm. Dat lijkt aanmerkelijk beter te sporen met cliënts verklaring dat hij op de grond zat.

(...)

Naar aanleiding van de vragen van u (de Nationale ombudsman; N.o.) en de antwoorden daarop van de korpsbeheerder nog het volgende.

(...)

Ik ga er vanuit dat ook over het handhaven van de openbare orde overleg is geweest tussen politie, justitie en gemeente, maar ik vermoed dat de beleidsnotitie (nog) niet is overgelegd.

Gezien het vorenstaande kan ik de antwoorden van de korpsbeheerder niet onderschrijven. Met name de antwoorden op vraag 1, 2 en 3 kan ik niet onderschrijven. De lezing van de feiten die mijn cliënt geeft strookt met de hondenbeet en het PV van aanhouding maar niet met het uitgebreide PV.

Het is mij evenmin duidelijk waarom drie of vier politiemensen mijn cliënt niet onder controle zouden kunnen krijgen zonder direct een hond in te zetten, of in ieder geval minder geweld te gebruiken. Cliënt was immers alleen (zie antwoord 5 en 6).

(...)

Ik (begrijp; N.o.) niet hoe de politie kan concluderen dat de klacht ongegrond is. Evenmin is mij duidelijk waarom geen uitgebreider feitenonderzoek heeft plaatsgevonden."

2. Voorts verschaftte verzoekers intermediair desgevraagd een verklaring van de behandelend arts van verzoeker, opgemaakt naar aanleiding van het door verzoeker gewraakte bijtincident. In deze verklaring staat onder meer het volgende vermeld:

"De heer A. werd op 3 maart 2002 in de waarneming gezien met een tweetal kleine beetwondjes die verder geen behandeling behoeften."

f. nadere Reactie korpsbeheerder

1. De Nationale ombudsman stelde de korpsbeheerder onder meer nog de volgende nadere vragen:

"1) Verzoekers advocaat heeft in zijn reactie gesteld dat er in de N.straat te T. sprake is van beperkt cameratoezicht door de politie.

Was er ten tijde van de onderhavige gedraging sprake van cameratoezicht?

Zo ja, dan verzoek ik u mij een kopie van de betreffende band toe te sturen, indien deze bewaard is gebleven.

2) Verzoekers advocaat verwijst in reactie op uw standpunt naar een brief van de chef van het district Zeeuwsch-Vlaanderen van 23 april 2002. In deze brief heeft de districtschef onder meer aangegeven dat het hem zinvol leek een intern dan wel disciplinair onderzoek te doen uitvoeren naar de hoeveelheid en de mate van het toegepaste geweld in deze zaak.

a. Heeft een dergelijk onderzoek daadwerkelijk plaatsgevonden?

b. Zo ja, wat was de uitkomst van dit onderzoek?

c. Zo nee, waarom is geen onderzoek ingesteld?

3) In de genoemde brief van de districtschef staat verder te lezen dat hij heeft geadviseerd een correctiegesprek te doen voeren met de bij deze zaak betrokken ambtenaren en hun leidinggevenden.

a. Hebben dergelijke gesprekken plaatsgevonden?

b. Om welke reden is al dan niet overgegaan tot het houden van dergelijke gesprekken?

c. Welke conclusies zijn uit de eventuele gesprekken getrokken?

4) Ook zag de districtschef blijkens zijn bovenbedoelde brief aanleiding in het in deze zaak toegepaste geweld om te adviseren om tot een training te komen voor politieambtenaren die belast zijn met toezichthoudende taken, omdat die politieambtenaren niet voldoende zouden zijn toegerust voor een "optreden op maat" in dit soort gevallen.

a. Graag verneem ik uw standpunt op dit punt.

b. Is een dergelijke training inmiddels opgezet?"

2. In reactie op hetgeen verzoekers intermediair bij brief van 1 april 2004 nog naar voren had gebracht, alsmede in reactie op de nadere vragen van de Nationale ombudsman, deelde de korpsbeheerder bij brief van 1 juli 2004 onder meer nog het volgende mee:

"In antwoord op uw hierboven genoemd schrijven bericht ik u het volgende, waarbij ik de volgorde hanteer van uw vragen.

1) In de N.-straat te T. is sprake van beperkt cameratoezicht. Uit onderzoek door de plaatselijke politie is gebleken dat er ten tijde van de gedraging geen cameratoezicht was. Derhalve zijn geen beelden beschikbaar.

2) Naar de gedraging is een intern onderzoek ingesteld. De rapportage wordt bij deze brief gevoegd.

3) Uit de stukken blijkt niet dat er een correctiegesprek heeft plaatsgevonden. Uit het interne onderzoek blijkt dat de toenmalige teamchef T. tot een gemotiveerde conclusie is gekomen dat het aangewende geweld doelmatig, proportioneel en rechtmatig is geweest.

4) Het advies van de districtschef acht ik juist. Alle teams in het district Zeeuws Vlaanderen hebben de zogenaamde Horecamodule gevolgd. Deze module houdt in dat er tijdens de Integrale beroepsvaardigheidstraining specifieke sociale vaardigheden en fysieke vaardigheden worden geleerd."

g. Nadere reactie verzoeker

Verzoekers intermediair liet bij brief van 20 augustus 2004 weten zijn eerder ingenomen standpunt te handhaven.

h. verklaring betrokken politieambtenaar C.

De betrokken politieambtenaar C. van het regionale politiekorps Zeeland verklaarde op 30 september 2004 onder meer het volgende tegenover twee medewerkers van het Bureau Nationale ombudsman:

"Ik heb geprobeerd mij te herinneren wat er op 3 maart 2002 allemaal precies is gebeurd. Ik heb gemerkt dat ik mij niet alles meer in detail kan herinneren omdat het incident zich

alweer 2,5 jaar geleden heeft afgespeeld.

Een aantal jaren geleden waren er nogal veel problemen in het uitgaansgebied in de binnenstad van T. Het geweldgebruik in de binnenstad was fors toegenomen. Er werd gevochten, gestoken en geschoten. Om die reden heeft de politie het aantal surveillancediensten verhoogd. Besloten werd om meer aanwezig te zijn in het uitgaansgebied. Afgesproken werd om 's nachts met een aantal dienstvoertuigen in het uitgaansgebied te gaan staan. De agenten zouden dan bij hun voertuig staan of zich lopend door de straat begeven waarin de horeca is gevestigd. Op die manier kon worden geprobeerd eventuele conflicten direct in de kiem te smoren.

Dit gebeurde ook zo op 3 maart 2002. Volgens mij had ik die avond dienst met collega G.. Wij stonden met een dienstvoertuig in het uitgaansgebied van T. Op dat moment waren daar ook nog twee andere collega's aanwezig. Wij zagen dat de heer A. ruzie had met een oudere man. Deze man ken ik als (...) 'de kunstenaar'. Ik zag dat de heer A. zich enorm opwond. Omstanders begonnen zich op een gegeven moment met de ruzie te bemoeien. Het was mij duidelijk dat een dergelijke situatie kon uitgroeien tot een enorm conflict.

Ik ken de heer A. overigens ambtshalve al enkele jaren. Ook onlangs is er vanuit de politie weer enige bemoeienis met hem geweest. Twee of drie maanden terug is hij namelijk uit zijn woning gezet. Zodoende ken ik hem redelijk goed.

Mijn collega en ik zijn op de heer A. en de oudere man toegelopen en hebben hen gemaand ermee te stoppen. Zij waren namelijk zodanig aan het schreeuwen dat zij de openbare orde verstoorden. Ik weet niet meer precies wat er toen gebeurde. Ik heb dat uit de stukken moeten halen. Ik weet nog wel dat beide heren een conflict met elkaar hadden. A. was heel hard aan het roepen en schreeuwen. Hij maakte ook drukke gebaren. Wij riepen dat hij rustig moest doen.

Op enig moment begon Y zich ermee te bemoeien. Y ken ik ook ambtshalve. Ik herinner mij dat Y vrij snel daarna is aangehouden.

A. is met ('de kunstenaar'; N.o.) een stukje weggelopen. Ik weet niet meer precies hoe ver dit was. De zoon van A. kwam er op dat moment ook aan lopen. Dit is een grote, sterke jongen. Mijn collega G. en ik stonden op dat moment buiten onze dienstauto. De hond zat op dat moment nog in de auto. Overigens is het normaal dat de hond in de auto zit. Hij zit dan achterin. Pas als je aanvoelt dat een situatie dreigt te escaleren, is het gebruikelijk dat de hond uit de auto wordt gehaald. Vervolgens blijft de hondengeleider met de hond bij zijn dienstauto staan. Vanuit daar kan de hondengeleider alles overzien. Collega's proberen een situatie eerst te normaliseren. Pas als je als hondengeleider ziet dat de situatie uit de hand loopt, bijvoorbeeld dat je collega's worden geslagen, zet je de hond in. Het is dus zeker niet gebruikelijk dat de hond direct uit de auto wordt gehaald. Wanneer dit gebeurt, is altijd een persoonlijke afweging van de hondengeleider. Uiteraard zijn daar wel richtlijnen

voor. Het is vastgelegd wanneer de hond wel of niet mag worden ingezet. Ik bedoel daarmee dat daarvoor een juridisch kader is. Ik weet niet of er ook een specifieke regeling voor is. Ik ben nu geen hondengeleider meer en weet dus niet hoe de regeling nu is. Overigens heeft het feit dat ik geen hondengeleider meer ben, niets met deze zaak te maken.

Ik weet niet meer zo goed wat er daarna precies is gebeurd. Wat mij wel is bijgebleven is dat A. luid schreeuwend en druk gebarend met zijn armen in de lucht op ons af kwam lopen. Hij riep onder andere dat hij A. te hulp zou roepen en dat die organisatie alles zou komen regelen. Die zou alles van ons overnemen en wij zouden dan nergens meer zijn. Hij riep dit heel hard.

Op dat moment is opnieuw van A. gevorderd om weg te gaan. Zijn zoon kwam er toen ook aan lopen. Deze zoon vertoonde hetzelfde gedrag. Hij was opstandig en ging met ons in discussie. Ook hem is gevorderd om weg te gaan. Deze zoon is als eerste aangehouden. Hij is vervolgens in een dienstauto gezet. Ik weet niet meer op welk moment ik besloot de hond uit mijn auto te halen. Of dit vóór of na de aanhouding van de zoon is gebeurd, durf ik niet meer te zeggen.

Wat voor mij de aanleiding is geweest om de hond uit de auto te halen, was denk ik dat ik het gevoel had dat een en ander tot een groter conflict zou kunnen leiden dat we niet meer aan hadden gekund. Ik heb vermoedelijk gedacht dat het helemaal fout zou kunnen gaan. Ik denk dat ik daarom de beslissing heb genomen de hond uit de auto te halen.

Ik ben aanvankelijk met de hond bij mijn auto blijven staan. Mijn collega's stonden een paar meter verderop.

A. kwam vervolgens op de dienstauto toegelopen, waarin zijn zoon zat. Ik weet niet meer waar mijn collega's precies stonden op het moment dat A. eraan kwam. Ik denk dat ik op dat moment al aan de zijkant van de auto stond waarin zijn zoon zich bevond. A. riep dat wij zijn zoon niet mee mochten nemen. Hij had het er ook nog over dat zijn zoon een epileptische aanval had gehad of zoiets. Wij hadden sterk het idee dat A. op de auto af kwam lopen om zijn zoon uit de auto te ontzetten. De dienstauto met de zoon van A. erin stond nog steeds in de N.straat -dat is de bewuste horecastraat- geparkeerd. Mijn collega's zijn niet gelijk met deze auto weggereden na de aanhouding van de zoon. De reden hiervan weet ik niet meer. Ik denk dat dit was omdat alles door elkaar heenliep. De ene aanhouding volgde op de andere aanhouding.

A. is de dienstauto dicht genaderd. Volgens mij was hij van plan het portier te openen. Mijn collega's hebben gepoogd hem tegen te houden. Ik stond het meest dicht bij de auto, met mijn hond aan de korte lijn, een lijn van ongeveer 1,5 meter. Het lukte de collega's niet om A. te stoppen, waarna hij op mij af kwam lopen. Ik stond namelijk als laatste bij de auto. Ik weet niet meer of mijn collega's in een rechte lijn ten opzichte van mij stonden; ik weet niet

meer waar zij precies stonden.

Uit de trainingen voor hondengeleider en het daarbij behorende examen heb ik geleerd dat je altijd van tevoren moet zeggen wat je gaat doen. Je moet dus altijd waarschuwen dat je de hond gaat inzetten. Ik weet 100% zeker dat ik dat in dit geval ook heb gedaan. Ik weet zeker dat ik tegen A. heb gezegd dat hij weg moest gaan en dat, als hij dat niet zou doen, de hond zou worden ingezet. Het was A. dus duidelijk dat als hij niet weg zou gaan, de hond zou worden ingezet.

U vraagt mij hoe zijn Nederlands is. Dit is perfect, hij verstaat en begrijpt het Nederlands heel goed. Dit moet dus geen probleem voor hem zijn geweest. Ik weet dan ook zeker dat hij mijn waarschuwing heeft begrepen.

U vraagt mij of het tijdens dit incident druk was op straat. Dat weet ik niet meer. Er was wel sprake van een opgefokte situatie op straat.

Ik weet niet meer precies wat er verder is gebeurd. A. is op mij in komen lopen. Ik beslis dan in een seconde wat ik moet doen. Ik heb wel geroepen dat hij weg moest gaan en heb hem gewaarschuwd voor de inzet van de hond. A. heeft daar niet naar geluisterd. Dat weet ik zeker omdat de hond hem heeft gebeten. Ik weet niet meer exact hoe dat is gebeurd.

Op uw vraag of ik de hond een commando heb gegeven antwoord ik u dat ik denk dat ik dat wel heb gedaan. Dit hoeft namelijk niet altijd. De hond is zo goed getraind dat hij voelt dat er iets aan de hand is en wanneer hij moet handelen. Als de hond de woorden: 'politie, blijf staan anders zet ik de hond in' hoort, dan 'herkent' hij deze als het ware en bijt hij als iemand hierop niet reageert. Je kunt ook het commando 'vast' geven. Het hangt dus van de situatie af of ik wel of geen commando geef. Ik heb in dit geval wel een commando gegeven. De hond heeft A. vervolgens in zijn arm gebeten. Volgens mij was dit in de bovenarm maar ik weet dit niet zeker meer. Ik weet ook niet meer of de hond daarvoor heeft moeten springen of dat A. naar beneden is gekomen, bijvoorbeeld gebukt stond. Ik meen dat de hond éénmaal heeft gebeten. Het kan zijn dat A. daardoor een beetje is voorovergebogen. Als de hond iemand bijt beweegt deze persoon namelijk met hem mee, omdat het dier veel kracht en gewicht heeft.

U houdt mij voor dat A. heeft verklaard dat hij voor de dienstauto waarin zijn zoon zat op de grond is gaan zitten om te voorkomen dat de auto weg zou rijden, en dat hij op de grond zat toen hij werd gebeten. Het lijkt mij onwaarschijnlijk dat het zo is gegaan. Wij hadden sowieso niet vooruit weg kunnen rijden omdat de straat ophield. De straat liep over in een T-splitsing. De weg rechtdoor was afgezet met paaltjes. Wij hadden dus sowieso achteruit weg moeten rijden. Ik kan me in elk geval niet herinneren dat A. voor de auto op de grond is gaan zitten.

Wat ik mij nog wel herinner is dat A. een aantal jassen aanhad. In ieder geval twee. Waarom weet ik niet. Het viel me op omdat ik een bepaald resultaat wilde bereiken met de hond. Ik wilde dat A. door de inzet van de hond zou stoppen met onder meer het slaan naar mijn collega's.

De hond heeft A. wel gebeten maar doordat hij twee jassen aanhad, heeft dit minder letsel opgeleverd dan gebruikelijk is. De hond had A. wel bij zijn arm vast maar het letsel was natuurlijk veel minder dan bij iemand die blote armen heeft.

Kort nadat de hond A. had gebeten, heb ik hem het commando 'los' gegeven. Ik weet nog dat ik dit commando vrij snel gaf.

U vraagt mij nogmaals of het zou kunnen kloppen dat A. op de grond zat op het moment dat de hond beet. Dit lijkt mij onwaarschijnlijk. Ik kan mij dat in ieder geval absoluut niet herinneren. Sowieso kan ik me in een situatie als deze niet voorstellen dat als A. op de grond zou hebben gezeten, ik de hond zou hebben ingezet. In dat geval zou het helemaal niet nodig zijn geweest en geen enkel doel hebben gediend. Als A. op de grond zou hebben gezeten, zou hij daar rustig hebben kunnen blijven zitten. Dit zou bijvoorbeeld anders zijn geweest indien hij een vuurwapen zou hebben gehad. Daarvan was in dit geval geen sprake.

Voor mij was het duidelijk dat A. op de auto afliep om zijn zoon te ontzetten. Hij wilde dus niet alleen bij de auto komen maar hij wilde zijn zoon ook echt uit de auto halen. Daar ging het hem om. Ik zag ook dat hij mijn collega's sloeg.

U vraagt mij of het gebruikelijk is dat politiehonden in de armen bijten. De politie koopt de honden van particulieren die de honden al bepaalde vaardigheden hebben aangeleerd. Zij hebben die honden op bepaalde punten getraind en daarvoor een examen afgelegd. Het hangt meestal af van de manier waarop de hond is getraind op welke plekken hij precies bijt. Dit betreft zowel de armen als de benen. Het is dus niet zo dat een politiehond wordt getraind om alleen in een been of in een arm te bijten. Waar een hond precies bijt, hangt veelal van de situatie af. In het geval iemand een wapen in zijn hand heeft, zal de hond in de arm bijten. Indien iemand wil vluchten zal de hond in de benen bijten. Het commando 'vast' behelst alleen het bijten. De hond beslist zelf waar hij bijt.

Bij ons komt het ongeveer eenmaal per kwartaal voor dat een hond daadwerkelijk iemand bijt.

De hond liet vrij snel los. Het bijten is echt secundewerk geweest. Het duurde niet langer dan strikt noodzakelijk was. Volgens mij gaf A. zich toen ook gelijk over. Hij staakte zijn verzet.

Zijn houding was toen zodanig dat hij kon worden geboeid. Ik weet niet of hij toen naar de grond is gebracht. Ik heb A. niet geboeid. Dat moeten mijn collega's hebben gedaan. Ik

heb de hond bij A. weggehaald. A. is op enig moment wel op de grond komen te liggen maar ik weet niet precies wanneer dit is gebeurd. Mijn collega S. was met een andere verdachte, Z, bezig.

Ik zag dat zij hem met de wapenstok prikte. Ik weet zeker dat A. toen al op de grond lag.

U vraagt mij naar de gemoedstoestand van A. van die avond. Hij was sterk onder invloed.

Ik weet niet welke middelen, alcohol of drugs, hij had gebruikt. Hij was in ieder geval heel opgefokt. Hij riep luid schreeuwend over straat en hij was heel fel. Hij liep keihard roepend om zich heen.

Door dergelijk gedrag ontstaan altijd gemakkelijk conflictsituaties. Hij kon wel recht lopen en goed praten. Hij viel dus niet om of zoiets. Hij bleef echter maar doorgaan met roepen en schreeuwen. Daaraan en aan het feit dat hij niet luisterde en zich agressief gedroeg naar mijn collega's, merkte ik dat hij onder invloed was.

De grondslag van het politieoptreden was gelegen in een eerder opgesteld plan van aanpak. Wegens de vele vormen van overlast en geweld was er een project van de grond gekomen over de wijze waarop de politie haar mensen zou inzetten. De nadruk lag op preventie; het was dus van belang conflicten snel in de kiem te smoren.

Ik heb in de stukken de visie van A. en zijn advocaat gelezen. Zij stellen dat de inzet van de hond tot escalatie van de situatie heeft geleid. Dit is onzin. De situatie was vanaf het begin af aan heel heftig. Je probeert zo lang mogelijk de inzet van de hond uit te stellen, maar op een gegeven moment is het een kwestie van tot hier en niet verder. De hond is zeker niet in het begin van het ontstaan van het incident al ingezet.

Ik weet niet meer welke collega's het waren die hebben geprobeerd A. bij de auto tegen te houden. Soms lukt het gewoon niet om met een aantal agenten één persoon tegen te houden. Mensen zijn soms zo wild en kunnen zo heftig reageren dat het niet lukt hen tegen te houden.

De collega's van de marechaussee zijn pas later ter plaatse gekomen. Dit was nadat A. en zijn zoon waren aangehouden. Zij zijn dus alleen betrokken geweest bij de aanhouding van Z.

Ik weet niet wie hen heeft opgeroepen. Zij kwamen eraan op het moment dat ik met de hond bij de auto stond en A. geboeid op de grond lag. Bij de aanhouding van A. en zijn zoon waren vier agenten betrokken.

Ik weet ook niet meer wie precies waar stond op het moment dat A. op de auto af kwam lopen. Ik weet dus niet of iedereen in de buurt stond of dat collega's bezig waren iets anders op straat af te handelen. Ik weet dus niet meer of A. door twee of drie collega's is

heen gebroken, in zijn poging bij de dienstauto te komen.

Als het de collega's was gelukt om A. aan te houden, had ik de hond nooit ingezet. Het doel was dan namelijk al bereikt. Je neemt altijd een weloverwogen beslissing om de hond al dan niet in te zetten.

De advocaat heeft ook nog opgemerkt dat er meerdere honden zijn ingezet. Dit kan niet, anders zou het in het proces-verbaal hebben gestaan. Ik weet zeker dat dit niet zo was.

Ik wil nogmaals benadrukken dat A. zeker niet al aan het begin is gebeten. Door zijn gedrag is de situatie geëscaleerd. Dat probeer je dan in de kiem te smoren maar dat lukte in dit geval niet. Pas toen is de hond ingezet.

Ik werk sinds 1991 bij de politie. Ik ben nu geen hondengeleider meer. Toen ik nog als hondengeleider werkte, nam ik de hond altijd mee tijdens surveillance. Het is gebruikelijk dat een hond tijdens een surveillance in de auto meegaat, en in de auto blijft.

Na afloop van het gebeuren maakten mijn collega's en ik een nogal verslagen indruk. Dat kwam vooral door de aanhouding van Z. Dat heeft nogal indruk gemaakt. Ik had nog nooit zoiets meegemaakt. Het ging allemaal zo heftig. Hij heeft met mijn collega's gevochten; ook tegen hem is de hond uiteindelijk ingezet.

De incidenten van deze avond volgden elkaar ook in hoog tempo op. Ik weet niet meer precies op welk ogenblik Z in beeld kwam. Het zat allemaal vrij dicht op elkaar. Ik praat dan over seconden, geen minuten. Daarin lag ook het gevaar als we dit incident niet direct in de kiem hadden gesmoord; de situatie kon dan geheel uit de hand lopen."

i. verklaring betrokken politieambtenaar G.

De betrokken politieambtenaar G. van het regionale politiekorps Zeeland verklaarde op 1 november 2004 telefonisch onder meer het volgende tegenover een medewerkster van het Bureau Nationale ombudsman:

"Ik kan mij niet meer in detail herinneren wat er op 3 maart 2002 is gebeurd, omdat het inmiddels al 2½ jaar geleden is. Ik zal die nacht nooit meer vergeten, dus er blijft wel het één en ander hangen, maar de details weer bovenhalen is moeilijk.

Ik herinner mij dat ik die nacht dienst had in de binnenstad van T. De taak van de politie is om daar toezicht te houden op de naleving van de openbare orde. Kort gezegd, hielden wij dus toezicht op het uitgaand publiek dat zich daar bevindt.

Mijn collega D. en ik waren die nacht te voet bezig met een surveillance; wij liepen in de N.straat. In het midden van de N.straat (dit was voetgangersgebied) stond een dienstauto geparkeerd, voor het geval wij deze nodig zouden hebben en ook omdat hier een

afschrikwekkende werking vanuit gaat (toen stond er altijd een gewone dienstauto, tegenwoordig een bus).

Op een gegeven moment ontstond voor één van de cafés in het midden van de N.straat een oploop, want twee mannen waren daar ruzie aan het maken. Dit ging gepaard met veel geschreeuw en armgebaar. Het staat mij goed bij dat A. één van deze mannen was. Ik had nog niet eerder met hem te maken gehad, maar ik herkende hem wel. Ik denk dat hij mij al eerder eens was aangewezen door een collega. De andere man was ons bekend als (...) 'de kunstenaar'. De mannen probeerden elkaar te kussen en te omhelzen; tegelijk riepen zij hard tegen elkaar, duwden elkaar weg en maakten met hevige armgebaren ruzie.

Er ontstond een oploop van mensen die naar de ruzie kwamen kijken. De verstoring van de openbare orde die de mannen zo veroorzaakten was voor ons de aanleiding om te besluiten dat wij hiertegen moesten optreden. Wij vonden dat er een einde moest komen aan de ruzie, ter handhaving van de openbare orde.

Ik liep toen nog steeds samen op met mijn collega D. Ik vermoed dat er op dat moment ook andere collega's in de buurt waren; de surveillance in de zaterdagavond vond namelijk altijd met z'n vieren plaats. Zaterdagavond is namelijk een probleemavond in de N.straat. Er wordt veel en zwaar gevochten. Het is in het algemeen zo, dat als de politie daar niet duidelijk aanwezig is, de boel uit de hand loopt.

In eerste instantie stapten wij in dit geval - zoals ook gebruikelijk is - laag in: wij probeerden de mensen te sussen en uit elkaar te halen. Dit lukte niet helemaal. Wij vorderden hen vervolgens zich rustig te houden en zich te verwijderen in een door ons aangewezen richting. De mannen voldeden op dat moment aan onze vordering. Ze bleven aan elkaar hangen, ook al waren ze het nog steeds niet helemaal met elkaar eens. Ze liepen op onze aanwijzing naar de kop van de N.straat toe.

Wat mijn collega D. en ik vervolgens gedaan hebben weet ik niet meer precies. Mogelijk hebben wij gepraat met andere collega's en mogelijk is mijn collega C. er op dat moment bijgekomen; ik herinner mij dit niet meer goed. Ik denk het wel, want ongeveer tien minuten hierna zijn wij gezamenlijk opgetreden.

Tien minuten later hoorden wij, terwijl wij in het centrale gedeelte van de N.straat stonden, dat er op de kop van de straat, ongeveer 200 m. van ons vandaan, weer problemen waren. Wij hoorden veel geschreeuw en geroep, en wij zagen weer een hoop mensen bij elkaar staan.

Ik herinner mij dat mijn collega C. en ik hierop naar de kop van de N.straat zijn gelopen. Toen wij daar aankwamen zagen wij dat de twee mannen, A. en (...) 'de kunstenaar' weer problemen maakten: zij schreeuwden en riepen naar elkaar. Volgens mij kwamen mijn collega's S. en D. iets later ter plaatse op de kop van de straat; dit weet ik niet meer

precies.

Wij deden hetzelfde als tien minuten eerder, en staken eerst weer laag in. Wij zeiden tegen de mannen: 'Luister, het is nou klaar geweest, jullie moeten ophouden en stoppen met ruzie maken', of iets dergelijks. Wij vorderden hen om zich te verwijderen uit de N.straat. Ik kan mij niet meer goed herinneren of de mannen op dat moment aan de vordering gevolg gaven.

Ik herinner mij dat ik op dat moment werd geconfronteerd met een jongere man. Deze man zei tegen mij: 'Als je mijn vader oppakt, dan gebeurt er iets', of woorden van die strekking. Hij zei iets in de trant dat Al Qaeda zou langskomen. Hij bleef zich met ons bemoeien. Wij moesten van hem zijn vader met rust laten. Ik kende deze jongeman niet, maar begreep door wat hij zei dat hij de zoon van A. was.

Op een gegeven moment is de zoon ook gevorderd zich naar de andere kant te verwijderen, omdat hij anders zou worden aangehouden. Dit klinkt misschien kort door de bocht, maar zo was ons beleid in de binnenstad. De mensen hadden zich in het verleden veel kunnen permitteren; ons beleid was nu om als politie direct ons gezicht te laten zien om zo 'terrein terug te winnen'. Ons nieuwe beleid was op duidelijkheid gericht in de uitoefening van de politietaak. Volgens dit beleid waarschuwden wij in principe maar één á twee keer, en gingen daarna over tot aanhouden.

Ik was op dat moment dus met de zoon bezig. Mijn collega's S. en D. kwamen erbij en hielden zich met de andere twee mannen bezig. Nadat ik de zoon meerdere malen tevergeefs had gevorderd zich te verwijderen, heb ik hem aangehouden. Hij werd geboeid. Samen met D. of S. heb ik hem te voet naar de dienstauto gebracht.

Ik herinner mij dat A. toen begon te roepen en te schreeuwen. Hoe dit allemaal precies ging en wat er precies gebeurde weet ik niet meer zeker. Wel zie ik nog duidelijk voor mij het moment dat mijn collega en ik bij de dienstauto waren aangekomen. Wij zetten de jongeman in de auto. Hij zat op de achterbank, en ik draaide mij om. Van een grote afstand zag ik zijn vader gillend en schreeuwend op ons af komen. Hij kwam op voor zijn zoon; hij was het niet eens met de aanhouding. Met veel geroep en geschreeuw en weidse armgebaren maakte hij dit duidelijk.

Mijn collega C. had op dat moment zijn hond al uit de auto gehaald, en had deze hond dus bij zich. Ik weet niet precies wanneer hij de hond uit de auto had gehaald. Wat zijn precieze beweegredenen waren geweest om de hond uit de auto te halen weet ik niet. Ik ben zelf ook een tijd lang diensthondgeleider geweest. Uit eigen ervaring weet ik dat als je denkt dat er een dreigende of escalerende situatie kan ontstaan, je je hond uit voorzorg uit de auto haalt.

C. stond nu met zijn hond in de buurt van de auto, waarin de zoon van A. zat. Ik stond nagenoeg vóór het zijportier van de auto. De collega's S. en D. waren op elkaar toegelopen en stonden op een afstand van 5 à 10 meter van het dienstvoertuig. Deze opstelling was standaardprocedure. In de training wordt ons geleerd dat wanneer je met z'n vieren optreedt, en er één koppel bezig is met bijvoorbeeld de aanhouding van een verdachte, het andere koppel met de rug naar hun toe staat. Zij houden zo de aandacht op de omgeving gevestigd, om de situatie veilig te stellen.

A. kwam aangerend. Volgens mij probeerden S. en D. hem tegen te houden door vóór hem te gaan staan, door armbewegingen te maken en hem aan te roepen. Zij probeerden zo A. te beletten op de auto af te stormen.

Het was ons duidelijk dat A. naar de auto wilde. Ik kan mij niet herinneren of A. de collega's S. en D. van zich af heeft geduwd. Ik herinner mij ook niet meer of hij slaande bewegingen maakte naar hun toe. Dit staat zo geschreven in het proces-verbaal, dus daar ga ik vanuit.

Ik herinner mij wel dat hij op ons afkwam. Hij riep iets in de trant van: 'Ik haal 'm eruit', of: 'Haal 'm eruit', of zoiets. A. was volledig over de rooie en gedroeg zich agressief. Hij riep en schreeuwde in de Palestijnse taal. Wat hij allemaal riep weet ik niet. Het agressieve van zijn gedrag zat 'm in de blik in z'n ogen, zijn hele houding, zijn geschreeuw en wilde rennen en armgebaren. Hij kwam echt agressief over. Of hij onder de invloed was weet ik niet. Hij stond bij mij niet bekend als drugsgebruiker of iets dergelijks. Hij trok zich in elk geval totaal niets van ons aan.

S. en D. probeerden dus om A. tegen te houden. Hij brak daar echter doorheen, en liep hen voorbij. Hij kwam toen op mij af; hij rende al schreeuwend mijn kant op. Het ging allemaal heel snel. C. stond met zijn hond bij de dienstauto (en dus bij mij) in de buurt, of net zijdelings. Ik herinner mij dat hij riep: 'Staan blijven of de hond wordt ingezet'. Of hij dit één of meer keer heeft geroepen weet ik niet meer precies. Hij heeft in elk geval gewaarschuwd voor de hond. A. kwam gewoon doorgestormd, zonder zich iets van de sommatie aan te trekken. De hond heeft hem toen gebeten. Ik weet niet meer of dit op commando was. Volgens mij beet de hond in zijn bovenarm. De hond is een zogenaamde armsteller, die in principe altijd in de arm bijt.

Volgens mij beet de hond zich voornamelijk in de jas van A. vast. A. kwam tijdens de aanval door de hond ten val. Ik weet niet precies of dit door het gewicht van de hond kwam, of dat hij struikelde of misschien door C. werd gesommeerd te gaan liggen. A. kwam in elk geval op de grond terecht. Ik herinner mij dat ik vervolgens op hem ben gaan zitten, door een knie op zijn onderrug te zetten. Volgens mij was ik als enige toegesnelde om hem te boeien. A. was op dat moment onder controle en rustig. Ik heb A. geboeid. Toen A. zo onder controle was, zorgde C. ervoor dat de hond losliet. C. ging vervolgens met de hond op werkbare, maar veilige afstand staan. Dit was ongeveer één à twee meter

van ons vandaan.

De hond heeft één keer gebeten, in totaal duurde de beet denk ik nog geen 15 seconden. Ik weet dit niet meer precies, maar het was zeker geen kwestie van minuten.

Op dat moment kwam een vierde verdachte eraan gelopen. Ik zat toen nog bij A., midden in de N.straat. Ongeveer vijf meter verderop was een zogenaamde dijkgang, waar deze verdachte uit vandaan kwam. S. en D. stonden op dat moment al bij de dijkgang. Deze verdachte nam meteen een vechtende houding aan tegen S. Hij was heel agressief richting S. en D.. C. is met zijn hond naar de man toegegaan, en heeft daar geassisteerd. De hond heeft de verdachte gebeten. De verdachte lag hierna op de grond. Hij nam na de hondenbeet weer een vechtende houding aan. Ik heb C. toen geroepen om bij A. te komen zitten, en ik ben naar de collega's S. en D. toegegaan, die met deze vierde verdachte bezig waren.

U vraagt mij of wij, de vier aanwezige politieambtenaren, op eigen krachten A. hadden kunnen tegenhouden en zo de inzet van de hond hadden kunnen voorkomen. Ik kan u dit niet met zekerheid zeggen. Het hele plaatje is hierbij van belang. A. had zich kennelijk al losgerukt, maakte slaande bewegingen en pleegde dus geweld tegen de politieambtenaren. Verder brak hij door de blokkade van S. en D. heen. Hij was al met al behoorlijk over de schreef gegaan, en kwam bovendien snel op de hond en op mij af. Naar mijn mening was het onder die omstandigheden een terechte keus om de hond in te zetten. Volgens mij heeft collega C. met zijn hond keurig zijn werk gedaan. Als ik in mijn 'hondentijd' voor deze keus had gestaan, had ik het denk ik ook zo gedaan.

U vraagt mij verder om een reactie op de stelling van A. dat de zaak escaleerde door het optreden van de politie, met name door de inzet van de diensthond. Ik kan u vertellen dat ik een totaal ander beeld heb van de gebeurtenissen. De inzet van de hond heeft er juist voor gezorgd dat de situatie deëscaleerde. Het gedrag van A. was die avond de aanleiding dat er uiteindelijk vier personen zijn aangehouden."

j. verklaring betrokken politieambtenaar d.

De betrokken politieambtenaar D. van het regionale politiekorps Zeeland verklaarde op 2 november 2004 telefonisch onder meer het volgende tegenover een medewerkster van het Bureau Nationale ombudsman:

"Op 3 maart 2002 hadden mijn collega's S., G., C. en ik nachtdienst. Ik liep samen op met mijn collega S.; wij surveilleerden in de N.straat te T., met als doel de handhaving van de openbare orde. Tegen het einde van onze dienst, het was misschien 4:00 à 5:00 uur 's ochtends, liep de heer A. daar door de straat. Hij maakte allerlei opmerkingen naar ons toe, in de trant van dat hij de dienstauto had betaald en dergelijke. Er waren in mijn herinnering toen niet veel mensen op straat.

Wij reageerden aanvankelijk niet op de opmerkingen van A., in de hoop dat hij zich daardoor rustig zou houden.

Op een gegeven moment werd de heer A. aangesproken door een persoon, ik denk dat hij een portier was van een discotheek daar. A. begon vervolgens opnieuw hard te roepen over allerlei dingen waar hij het niet mee eens was met betrekking tot de politie. De sfeer werd onaangenaam, grimmig. Aan de andere kant van de straat liep een aantal mensen, die hierop reageerden. Mijn collega S. en ik besloten versterking in te roepen voor het geval de zaak uit de hand zou lopen.

Ter versterking kwamen mijn collega's G. en C. ter plaatse. Zij spraken A. aan. Een andere persoon ging zich hiermee bemoeien. Dit was ene Y. Mijn collega C. en G. zeiden tegen Y dat hij moest doorlopen. Vervolgens vorderden wij hem om weg te gaan. Hij voldeed niet aan deze vordering. Mijn collega's hebben hem toen aangehouden en overgebracht naar het politiebureau. Mijn collega S. en ik bleven intussen in de N.straat.

De collega's gingen vanuit het politiebureau gelijk terug naar de N.straat, omdat daar een onaangename sfeer was blijven hangen. Toen wij daar weer aankwamen was A. nog steeds van alles aan het roepen. C. en G. waren met A. aan het praten.

Ineens kwam de zoon van de heer A. kijken. Ik denk dat hij wilde voorkomen dat wij zijn vader zouden meenemen, of zoiets, en hij bemoeide zich met A.. Deze bemoeienis versterkte het roepen en schreeuwen van A. De zoon reageerde hier weer op; het geschreeuw verergerde hierdoor weer verder.

Ik geloof dat mijn collega's toen hebben gevorderd dat A. senior en zijn zoon zich zouden verwijderen. Zij liepen echter niet weg. Mijn collega's hebben toen A. junior aangehouden. De heer A. senior was het hiermee niet eens. De dienstauto stond in de N.straat geparkeerd. De zoon werd in die auto gezet. Volgens mij werd dat gedaan door collega G., S., C. en ik stonden een paar meter van het dienstvoertuig af, met z'n allen bij elkaar.

De heer A. kwam toen met een behoorlijk tempo richting de auto gelopen. Hij liep in een versnelde pas, maar nog niet echt rennend. Hij riep dat wij zijn zoon niet mochten meenemen, omdat hij aan epilepsie leed, of iets dergelijks. Wij begrepen dat A. niet wilde dat wij zijn zoon meenamen, uit de manier waarop hij op ons toeliep en uit hetgeen hij riep.

Mijn collega S. en ik zagen hem aankomen. Collega G. was op dat moment volgens mij nog bezig de zoon van A. in de auto te zetten. Collega S. en ik probeerden A. tegen te houden door hem vast te pakken en vóór hem te gaan staan. Het was geloof ik S. die hem vast wilde pakken. Dat vastpakken lukte niet, want A. trok zich los. Ik probeerde hem zoals gezegd tegen te houden door voor hem te gaan staan.

A. had zich losgerukt en begon wild om zich heen te slaan richting S. en mij en ook richting G. Wij hadden tijdens onze poging A. tegen te houden namelijk een paar passen naar

achteren gedaan, en waren daardoor in de buurt van G. gekomen, die zich maar een paar meter verderop bevond bij de auto. Zodoende kwam A. ook al in de nabijheid van G.

Volgens mij is op dat moment de diensthond ingezet. Ik weet niet meer of daar waarschuwingen aan vooraf zijn gegaan. Mijn aandacht was erop gericht te zorgen dat ik geen klappen zou krijgen, omdat A. redelijk druk om zich heen aan het slaan was. Ik kan mij een sommatie niet herinneren. Ik denk dat de hond een commando heeft gekregen om te bijten, omdat hij niet behoort te bijten zonder commando. Ik geloof dat de hond in de arm van A. beet, maar ik durf dit niet met zekerheid te zeggen.

Toen de hond beet bevond A. zich ter hoogte van de neus van het dienstvoertuig. Hij probeerde zich nog steeds naar zijn zoon te bewegen. Wij probeerden hem toen nog steeds tegen te houden. Hij stond op zijn benen toen de hond beet. U confronteert mij met de stelling van A. dat hij op de grond zat toen de hond hem beet. Bij mijn weten was dat niet het geval.

Toen de hond hem vast had, richtte A. al zijn aandacht op de hond. Hij kwam op de grond terecht. Ik denk dat dat gebeurde omdat de hond aan zijn arm hing. Toen A. eenmaal op de grond lag sloeg hij niet meer en liet hij ons met rust. Op dat moment konden wij hem relatief gemakkelijk onder controle brengen. Collega G. en ik hebben A. geboeid terwijl hij op de grond lag. Om hem te kunnen boeien moest de hond eerst loslaten. Dat is ook gebeurd.

De hond heeft volgens mij één keer ingebeten en heeft vastgehouden, totdat A. op grond lag.

Collega G. heeft A. vervolgens in de dienstauto gezet. Ik kan mij dit niet meer precies herinneren, want toen begon een vierde verdachte zich met de zaak te bemoeien. C. en S. hielden zich met die verdachte bezig. Zodra A. geboeid was ben ik ook naar hen toegelopen. G. bleef aanvankelijk bij A., maar is volgens mij vrij snel daarna ook naar ons toegekomen.

U vraagt mij naar de gemoedstoestand van A. die nacht. A. was niet dronken. Hij kwam aanvankelijk licht agressief op ons over door de dingen die hij riep. Ook was hij onrust aan het stoken door andere mensen erbij te betrekken. Hij zocht ruzie, en was voortdurend aan het stoken. Zijn agressiviteit kwam meer naar voren toen wij hem een vordering hadden gedaan zich uit de N.straat te verwijderen. Hij bleef in reactie daarop 'lekker' staan. Toen zijn zoon eenmaal was aangehouden was het hek van de dam. A. wilde zijn zoon verdedigen. Hij gedroeg zich agressief door de manier waarop hij in versnelde pas naar ons toeliep en door de dingen die hij riep. En toen wij hem wilden tegenhouden maakte hij slaande bewegingen. Hij sloeg niet echt gericht, maar in het wilde weg. De slaande bewegingen kwamen daardoor ook in onze richting. Hij heeft ons daarbij niet geraakt.

U vraagt mij of wij, de vier aanwezige politieambtenaren, op eigen krachten A. hadden kunnen tegenhouden en zo de inzet van de hond hadden kunnen voorkomen. Naar mijn mening kon dit niet. Collega G. was volgens mij nog met de zoon van A. bezig, en kon zijn aandacht daarom niet op A. richten. S. en ik kregen ondertussen geen grip op A.. Collega C. zag dit natuurlijk. Hij heeft de hond ingezet ter verdediging van ons en om te zorgen dat A. onder controle zou worden gebracht.

U vraagt mij verder om een reactie op de stelling van A. dat de zaak escaleerde door het optreden van de politie, met name door de inzet van de diensthond.

Ik denk niet dat het zo is gegaan. Ik denk dat de zaak uiteindelijk is geëscaleerd door het gedrag van de vierde verdachte, in reactie op de aanhouding van A. Vóóordat wij A. senior hadden aangehouden was er weliswaar sprake van een redelijke ordeverstoring, maar van een escalatie van de zaak was naar mijn mening toen nog geen sprake. Ook bij de reactie van A. op de aanhouding van zijn zoon zou ik niet spreken van een escalatie. Wij hebben een eventuele escalatie overigens ook proberen te voorkomen door de betrokkenen te vorderen zich uit de straat te verwijderen.

Door de inzet van de hond is de zaak in elk geval niet geëscaleerd. De hond is enkel ingezet met de bedoeling A. onder controle te krijgen en aan te houden. Het gebeurt wel vaker dat een diensthond wordt ingezet; dan escaleert een zaak ook niet.

Ik heb hier verder niets aan toe te voegen."

k. verklaring betrokken politieambtenaar s.

De betrokken politieambtenaar S. van het regionale politiekorps Zeeland verklaarde op 26 oktober 2004 telefonisch onder meer het volgende tegenover een medewerkster van het Bureau Nationale ombudsman:

"Ik kan mij niet meer alles in detail herinneren wat er op 3 maart 2002 is gebeurd, omdat het inmiddels al een hele tijd geleden is. Ik weet nog dat ik op 3 maart 2002 dienst had met mijn collega D. Wij waren te voet bezig met een surveillance in de N.straat, een horecastraat in T. Wij liepen in die straat op en neer. Wij zagen daar een man lopen, die naar ons riep dat hij een hekel had aan de politie en aan de heer X, of woorden van die strekking. Deze man bleek later de heer A. te zijn. Mijn collega en ik vroegen hem zich rustig te houden. Wij vonden dat wij tegen zijn geschreeuw moesten optreden; datgene wat A. naar ons riep konden wij niet zomaar over onze kant laten gaan.

Een aantal omstanders ging zich ermee bemoeien. Zij riepen: 'Ja wat doe je nou, laat die man met rust', of iets dergelijks. De sfeer in de straat veranderde. Ik kan mij niet meer herinneren of het erg druk was in de straat. Er werd wel heel veel geroepen en geschreeuwd. Mijn collega D. en ik zagen aanleiding om om assistentie te vragen. Wij waren namelijk maar met z'n tweeën ter plaatse. Mocht de zaak uit de hand lopen, dan

hebben we in elk geval back-up, zo dachten wij.

Twee collega politieambtenaren kwamen hierna ter plaatse. Zij hielden op een gegeven moment een verdachte aan, die mijn collega D. en ik met de dienstauto hebben overgebracht naar het politiebureau. Dit betrof een man die zich met de situatie rondom de heer A. was gaan bemoeien. Mijn collega en ik gingen daarna gelijk terug naar de N.straat, omdat de sfeer daar zo gespannen was. Wij parkeerden de dienstauto in het midden van de N.straat, om vanuit daar zo goed mogelijk de hele straat te kunnen bereiken. Het was gebruikelijk om vanaf deze plaats in de N.straat te opereren.

Daarna is alles heel snel gegaan. Twee mannen hadden ruzie met elkaar: de man die wij al eerder in de N.straat hadden gezien, en die dus later de heer A. bleek te zijn, en een andere man die mijn collega D. en ik niet kenden. De twee mannen stonden te schreeuwen naar elkaar en ze omarmden elkaar en probeerden elkaar te kussen. Dit ging een tijdje door. Het was heel raar. Aanvankelijk hebben mijn collega D. en ik ons ermee niet bemoeid want wij kenden ze niet. Ik had het idee dat de andere twee collega's de mannen wel kenden, dus wij lieten het even aan hen over.

Op een gegeven moment is een andere man aangehouden en in de dienstauto gezet. Dit bleek later de zoon van de heer A. te zijn. Ik stond bij mijn weten bij het dienstvoertuig waar de verdachte in zat. Ik weet niet meer of dit een busje was of een dienstauto. Mijn collega's D. en C. stonden ook bij die dienstauto. C. had op dat moment zijn diensthond bij zich. Ik kan mij niet herinneren op welk moment hij de hond uit het dienstvoertuig heeft gehaald. Mogelijk heeft hij dit gedaan terwijl D. en ik even weg waren. In het proces-verbaal staat te lezen dat mijn collega G. op dat moment ook bij de dienstauto stond. Ik kan mij dat niet herinneren. Ik kan mij ook niet precies herinneren waar wij allemaal stonden. Ik zou mij kunnen voorstellen dat wij bij de achterportieren van de auto stonden, aan de rechterkant. Aan die kant zit altijd de verdachte. De neus van de auto stond richting het uitgaansgebied geparkeerd. Hoe wij ten opzichte van elkaar stonden durf ik niet meer te zeggen, dit weet ik niet meer. Wij stonden op ongeveer twee meter afstand van de dienstauto.

De heer A. kwam op ons afgelopen en schreeuwde. Hij schreeuwde voortdurend. Hij was de hele tijd al in het centrale gedeelte van de N.straat geweest, daar waar ook de dienstauto geparkeerd stond; daar liep hij telkens rond. Nu liep hij op de dienstauto af, waarschijnlijk omdat zijn zoon daar in zat. A. liep vanaf een afstand van 10 à 20 meter op ons af, misschien nog van iets dichterbij.

A. was verbaal heel agressief. Hij schreeuwde voortdurend naar ons; hij riep teksten die anti-politie waren. Ik had de indruk dat hij redelijk onder de invloed was van alcohol. Dit maakte ik op uit zijn houding en uit het feit dat hij verbaal zo agressief was.

Op een gegeven moment stond A. al pal bij ons. Hij stond toen dus ongeveer twee meter van het dienstvoertuig verwijderd. Ik lees in het proces-verbaal dat A. slaande bewegingen maakte naar de politieambtenaren. Dit kan ik mij niet meer herinneren. Ook staat in het proces-verbaal dat een politieambtenaar hem vastpakte, maar dat hij zich losrukte. Ook dit kan ik mij niet meer herinneren.

Ik herinner mij dat de hond A. vervolgens beet, na een opdracht daartoe. De hond beet in zijn arm. Ik weet niet meer of het zijn boven- of onderarm betrof. A. staakte door de beet zijn verzet. Hij ging op de grond liggen. Het is een natuurlijke reactie om richting de grond te bewegen wanneer je door de diensthond wordt gebeten, dit komt door de kracht en het gewicht van de hond. Ik schat dat de beet van de hond misschien 20 seconden duurde, of misschien minder. Ik heb A. daarna gelijk kunnen boeien. Of mijn collega-politieambtenaren het boeien van de heer A. van mij hebben overgenomen, weet ik niet meer precies. Ik ben mij namelijk op dat moment of kort erna gaan bezighouden met een andere verdachte.

U vraagt mij of de aanwezige politieambtenaren - wij waren met z'n drieën of vieren ter plaatse - de heer A. niet hadden kunnen tegenhouden, zodat de inzet van de hond had kunnen worden voorkomen. Ik kan mij dit niet precies herinneren; ik baseer mij bij een antwoord op deze vraag op wat ik in het proces-verbaal lees. Ik maak uit de tekst van het proces-verbaal op dat wij hem niet hadden kunnen tegenhouden; de heer A. had zich immers al weten los te rukken. De inzet van de hond had vermoedelijk voorkomen kunnen worden als A. zich niet had losgerukt.

U vraagt mij om een reactie op de stelling van de heer A. dat de zaak escaleerde door het optreden van de politie, met name door de inzet van de diensthond. Ik kan u vertellen dat dit niet waar is. Mijn collega D. en ik hadden A. al meerdere malen waarschuwingen gegeven dat hij zich rustig moest houden, moest doorlopen en weggaan. Later hebben ook de collega's G. en C. waarschuwingen gegeven. De heer A. heeft dus veel kansen gehad om weg te gaan. Hij sloeg de waarschuwingen echter in de wind, en stormde luid schreeuwend op ons af. De situatie escaleerde inderdaad, maar dit was te wijten aan het gedrag van de heer A. zelf.

Ik heb hier verder niets aan toe te voegen."

Achtergrond

1. Wetboek van Strafrecht

1.1. Artikel 180

"Hij die zich met geweld of bedreiging met geweld verzet tegen een ambtenaar werkzaam in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening, of tegen personen die hem daarbij

krachtens wettelijke verplichting of op zijn verzoek bijstand verlenen, wordt als schuldig aan wederspanningheid gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van de derde categorie."

1.2. Artikel 184, eerste lid

"Hij die opzettelijk niet voldoet aan een bevel of een vordering, krachtens wettelijk voorschrift gedaan door een ambtenaar met de uitoefening van enig toezicht belast of door een ambtenaar belast met of bevoegd verklaard tot het opsporen of onderzoeken van strafbare feiten, alsmede hij die opzettelijk enige handeling, door een van die ambtenaren ondernomen ter uitvoering van enig wettelijk voorschrift, belet, belemmert of verijdelt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van de tweede categorie."

2. Grondwet

Artikel 11

"Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam."

3. Europees verdrag voor de rechten van de mens (EVRM)

Artikel 8

"1. Een ieder heeft recht op respect voor zijn privéleven, van zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.

2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feite, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen."

4. Politiewet

4.1. Artikel 2:

"De politie heeft tot taak in ondergeschiktheid aan het bevoegde gezag en in overeenstemming met de geldende rechtsregels te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven."

4.2. Artikel 8, eerste lid:

"De ambtenaar van politie die is aangesteld voor de uitvoering van de politietaak is bevoegd in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening geweld te gebruiken, wanneer het daarmee beoogde doel dit, mede gelet op de aan het gebruik van geweld verbonden gevaren, rechtvaardigt en dat doel niet op een andere wijze kan worden bereikt. Aan het gebruik van geweld gaat zo mogelijk een waarschuwing vooraf."